

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2024;17(3):429-444

doi:10.26559/mersinsbd.1450100

Problemlı medya kullanımı ve dijital ebeveynlik: Annelerin bakış açısı

 Kamile Akça¹, Elif Bayrakçı¹

¹ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, Türkiye

Öz

Amaç: Dijital medyanın zararlarından çocukların korunmasında ve medyanın etkili kullanımının sağlanmasında ebeveynler önemli role sahiptir. Bu araştırmada, annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile çocuklarının problemlı medya kullanımı arasındaki ilişkinin annelerin bakış açısıyla tespit edilmesi amaçlandı. **Yöntem:** Kesitsel türdeki bu araştırma, 6-11 yaş grubu çocuğu olan 446 anne ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri, "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Problemlı Medya Kullanımı Ölçeği" ve "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t-testi, post hoc analizi ve pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. **Bulgular:** Annelerin %74.2'si çocuğunun yemek yerken televizyon ya da diğer cihazları izlediğini/kullandığını, %44.8'i çocuğunun en sık kullandığı görsel medya aracının akıllı telefon/cep telefonu olduğunu ve %66.6'sı ekran kullanımı ile ilgili aile içi kurallar koyduğunu ifade etmiştir. "Problemlı Medya Kullanım Ölçeği" puan ortalaması 2.69±1.06, "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği" toplam puan ortalaması 47.91±6.17 olarak hesaplanmıştır. "Problemlı Medya Kullanım Ölçeği" ile "Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama" alt boyutu arasında negatif ilişki; "Problemlı Medya Kullanım Ölçeği" ile "Dijital Medya Risklerinden Koruma" alt boyutu arasında ise pozitif ilişki bulunmuştur. **Sonuç:** Çocukların problemlı medya kullanım düzeyi arttıkça annelerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylamaya yönelik tutumu azalmakta ve dijital medyanın risklerinden korumaya yönelik tutumu artmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ve geliştirilecek politikalara kaynak sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Anneler, çocuklar, dijital ebeveynlik, dijital teknoloji, problemlı medya kullanımı

Yazının geliş tarihi: 11.03.2024

Yazının kabul tarihi: 21.10.2024

Sorumlu Yazar: Kamile Akça, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, 27010, Gaziantep/Türkiye. Tel: 0342 9097500, E-posta: kamileakca@hotmail.com

Problematic media use and digital parenting: The perspective of mothers

Abstract

Aim: Parents have an important role in protecting children from the harms of digital media and ensuring effective use of media. This study aimed to identify the relationship between mothers' digital parenting attitudes and their children's problematic media use from the mothers' perspective. **Method:** This study, designed as a cross-sectional study, was conducted with 446 mothers having children aged 6-11 years. Data were collected using the "Descriptive Information Form," "Problematic Media Use Scale," and "Digital Parenting Attitude Scale." In the data analysis, one-way analysis of variance (ANOVA), t-test, post hoc analysis, and Pearson correlation analysis were benefited. **Results:** Among the mothers, 74.2% reported their children watch television or use other devices while eating, 44.8% stated their children's most frequently used visual media tool is a smartphone/cell phone, and 66.6% indicated they have established household rules regarding screen use. The mean score for the "Problematic Media Use Scale" was calculated as 2.69 ± 1.06 , and for the "Digital Parenting Attitude Scale", it was 47.91 ± 6.17 . A negative correlation was found between the "Problematic Media Use Scale" and the "Approval of Effective Use of Digital Media" sub-dimension, while a positive correlation was found between the "Problematic Media Use Scale" and the "Protection from Digital Media Risks" sub-dimension. **Conclusion:** As children's level of problematic media use increases, mothers' attitudes toward approving the effective use of digital media decrease, and their attitude toward protecting from digital media risks increases. The results of this study may serve as a resource for new studies and policy developments in this area.

Keywords: Mothers, children, digital parenting, digital technology, problematic media use

Giriş

İçinde bulunduğumuz çağda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim ve dönüşümler cep telefonu, bilgisayar, internet gibi dijital medya araçlarının yoğun olarak kullanılması ile sonuçlanmıştır.^{1,2} Bu hızlı değişim sonucunda kitle iletişim araçlarının ve medyanın kullanımının artması, sadece yetişkinleri değil aynı zamanda toplumun önemli bir kısmını oluşturan çocukları da etkilemektedir.³ Çocuklar için rol model olan ebeveynlerin, günlük hayatta medya kullanımının sık olması, çocukların medyaya erişimini daha da kolaylaştırmaktadır.⁴ Erişimin kolaylaşması ile birlikte, çocuklar zamanlarının çoğunu medya araçlarıyla geçirmektedir.⁵

Amerikan Pediatri Akademisi dijital medya kullanımına ilişkin genellikle 2 ile 5 yaş arası çocukların hareketsiz ekran süresini günde maksimum bir saatten fazla olmamasını, okul çağı ve daha büyük çocuklarda ise ekran tabanlı medya kullanımını ailelerin takip etmesini, tutarlı ve

aileye özgü sınırlar konulmasını önermektedir. Buna ek olarak çocukların, günlük önerilen miktarda fiziksel aktivite (1 saat) yapmalarının ve yeterli miktarda uyumalarının (yaşa bağlı olarak 8-12 saat) teşvik edilmesinin önemini vurgulamaktadır.^{6,7} Çocukların içinde bulunduğu dijital ortama uyum sağladığı düşünüldüğünde ailelerin bu önerileri dikkate alması gerekmektedir.

Dijital medyanın zararlı içeriklerinden çocuklarını korumak için gerekli önlemleri almayan, daha çok dijital ve görsel medya kullanan ebeveynlerin çocuklarında dijital medya bağımlılığının gelişme riski bulunmaktadır.⁸ Görsel medya araçlarının (televizyon, tablet, bilgisayar, cep telefonu, vb.) artan kullanımı, bağımlılık düzeyine ulaştığında ise problemlı medya kullanımı kavramı ortaya çıkmaktadır.^{9,10} Son yıllarda, problemlı medya kullanımının çocuklar için ciddi bir sağlık sorunu haline geldiği belirtilmektedir.¹⁰ Nitekim yapılan

bir sistematik inceleme ve meta-analizde adolesanlarda problemlı medya kullanımı ile depresyon, anksiyete ve stres arasında ilişki bulunmuştur.¹¹ Dijital medyanın doğru, bilinçli ve planlı kullanılmamasının özellikle adolesanlarda uyku problemleri¹², saldırgan davranışlar¹³ ve şiddet eğilimi¹⁴ gibi fiziksel sorunlara neden olduğu görölmektedir. Bunun yanı sıra problemlı medya kullanımı bilişsel gelişimi de olumsuz etkileyerek adolesanlarda okul başarısının düşmesine neden olmaktadır.¹⁵

Teknolojinin son derece hızlı ilerlemesi, ekran tabanlı cihazların kullanımı ile daha çeşitli aktivitelerin mümkün hale gelmesi ve dijital medyanın yaygın kullanılması çocukların dijital medyanın risk ve zararlarına daha fazla maruz kalmalarına neden olmaktadır.^{4,9,11} Bu olumsuz etkilerin yanı sıra dijital medya araçlarının, çocukların çeşitli gelişim alanları üzerine olumlu etkileri de bulunmaktadır.¹⁶ Teknolojinin bilinçli kullanılması halinde faydalarının zararlarını geçebileceği ifade edilmektedir.¹⁷ Dijital çağda çocukların ihtiyaç duyduğu bilgiye, sanal kütüphane ve veri tabanlarından erişim sağlanması¹⁸, okul öncesi çocukların görsel medya araçları sayesinde okuma-yazmayı erken öğrenmesi¹⁹ eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmesi²⁰ dijital medya kullanımının olumlu yönlerinden bazılarıdır.

Ebeveynlik görevi, yalnızca çocukların hayatta kalma ve ihtiyaçlarını karşılamayı değil, aynı zamanda çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal gelişimi için gerekli sorumlulukları da içerdiğinden²¹ ebeveynlerin çocuklarının medya kullanımını bilinçli olarak takip etmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin dijital ekranlara karşı olan tutum ve davranışları çocukların dijital araçlara maruziyetine yön verebilen ve onların gelişimini dolaylı olarak ilgilendiren önemli bir ölçüttür.^{22,23} Bu nedenle ebeveynlerin, dijital teknolojilerin çocukları tarafından kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi önemlidir.

Literatürde çocukların problemlı medya kullanımı ve annelerin dijital ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum ile ilgili literatürdeki bulgu eksikliğini

tamamlayabilmek için yapılan bu araştırmada, 6-11 yaş arası çocuğa sahip annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile çocuklarının problemlı medya kullanımı arasındaki ilişkinin annelerin bakış açısıyla tespit edilmesi amaçlandı.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu araştırma kesitsel türde tasarlanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma Türkiye'nin güneydoğusundaki bir hastanenin pediatri polikliniklerinde yürütölmüştür. Araştırmada kullanılan ölçeklerin kesişim yaşı, 6-11 yaştır. Bu nedenle araştırmanın evrenini, hastanenin pediatri polikliniklerine başvuran 6-11 yaş grubu zihinsel yetersizliği olmayan çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem büyüklüğü G-Power 3.1.9.7 programı ile hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde benzer şekilde problemlı medya kullanım ölçeğinin kullanıldığı referans çalışmadaki²⁴ değerler kullanılarak etki büyüklüğü belirlenmiş ve 430 annenin dahil edilmesinin yeterli olacağına karar verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden, iletişime engel bir sorunu olmayan, görme ile ilgili problem yaşamayan, anadili Türkçe olan, eşi ve çocuğu/çocukları ile birlikte yaşayan toplam 446 anne ile çalışma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Problemlı Medya Kullanımı Ölçeği" ve "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve iki bölümden oluşan bu formda toplam 13 soru bulunmaktadır. Birinci bölüm 8 sorudan oluşmakta ve anne ile çocuğa ait sosyodemografik özellikler (annenin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, ekonomik durumu, babanın eğitim durumu, çocuk yaşı, cinsiyeti ve sayısı) yer almaktadır. İkinci bölümde ise 5 soru bulunmaktadır. Bu bölümde çocuğun yemek yerken televizyon veya diğer cihazları kullanma durumu, ekran

kullanımı ile ilgili aile içi kuralların olma durumu, çocuğun en çok kullandığı görsel medya araçları, çocuğun ekran karşısında vakit geçirme süresi, çocuğun hastayken ekran karşısında vakit geçirme süresi sorgulanmaktadır.

Problemlı Medya Kullanımı Ölçeği-Kısa Formu: Bu ölçek, Domoff ve ark.²⁵ tarafından geliştirilmiştir. Problemlı Medya Kullanımı Ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Furuncu ve Öztürk¹⁶ tarafından yapılmıştır. Ölçek, 4-11 yaş grubu çocuklarda ekran bağımlılığını saptamak ve problemlı medya kullanım durumunu tespit etmek amacıyla tasarlanmış olup anne/baba tarafından çocuğun davranışları göz önüne alınarak doldurulmaktadır. Ölçek uzun ve kısa form olmak üzere iki türde geliştirilmiştir. Çalışmamızda ölçeğin kısa formu (9 madde) kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert (her zaman=5, asla=1) tiptedir. Çocuğun problemlı medya kullanım ölçek puanı 1 ve 5 arasında olabilmektedir. Ölçekten alınan puan ne kadar yüksekse, çocuğun problemlı medya kullanımı o kadar yüksektir. Ölçeğin orijinalinde Cronbach Alfa katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur.²⁵ Furuncu ve Öztürk¹⁶ yapmış olduğu çalışmada, Cronbach Alfa katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır.

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: İnan Kaya ve ark.²² tarafından geliştirilen Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarını tespit etmek amacıyla tasarlanmıştır. Bu ölçek, 6-18 yaş arasında çocuğa sahip ebeveynlerin dijital medyanın çocukları tarafından kullanılmasına yönelik tutumlarını değerlendirmektedir. Ölçek, 5'li likert tipte (tamamen katılıyorum=5, hiç katılmıyorum=1) olup 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek iki alt boyuttan ("Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama" ve "Dijital Medya Risklerinden Koruma") oluşmaktadır. Alt boyutlardan alınan yüksek puan o yöndeki tutumun gücüne işaret etmektedir. Alt boyut puanları arttıkça "Dijital medyanın etkili kullanımı onaylama" ya da "Dijital medya risklerinden koruma" yönündeki eğilim artmaktadır. İnan Kaya ve ark.²², "Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama" alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısını 0.77 ve "Dijital Medya

Risklerinden Koruma" alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısını 0.72 olarak hesaplamıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, Temmuz 2023-Ocak 2024 tarihleri arasında, annelerden toplanmıştır. Annelerin veri toplama araçlarına cevap verebileceği en uygun alan olarak hastanenin bekleme salonu tercih edilmiştir. Çocuğunu muayene ettirmek için sıra bekleyen annelere çalışmanın amacı anlatılmış sormak istediği sorulara yanıtlar verilmiştir. Annelerden yazılı ve sözlü bilgilendirilmiş onam alındıktan sonra yüz yüze görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Her katılımcı için anket yanıtlama süresi yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS 25 programı kullanılmıştır. Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) değerleri incelenmiştir. Ayrıca verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ve histogram grafiği ile belirlenmiştir. Değerşkenlerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde sayı, yüzdeler, dağılımlar, ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t-testi, post hoc analiz ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Gaziantep İslami Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Toplantı Tarihi: 21.03.2023 Protokol No: 2023/201) araştırmanın yapılabilmesi için onay alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı hastane için İl Sağlık Müdürlüğü'nden (Tarih: 16.06.2023 Sayı: E-87825162-663.08-218057521) çalışmanın yapılabilmesi için izin alınmıştır. Ölçeklerin kullanımı için sorumlu yazarlardan izin alınmıştır. Araştırmanın amacı ve yapmaları gerekenler konusunda annelere bilgi verilmiş, yazılı ve sözlü bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Araştırmada İnsan Hakları Helsinki Deklarasyonu'na bağlı kalınmıştır.

Bulgular

Annelerin %53.4'ü 35 yaş ve altında, %34.3'ü ilkokul mezunu ve %81.8'i çalışmamaktadır. Annelerin %61'inin ekonomik durumu orta düzeydedir.

Babaların %35.2'sinin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Annelerin %50.9'u 6-8 yaş arası çocukları için, %50.2'si ise kız çocukları için çalışmamıza katılmıştır. Annelerin %67.9'unun üç ve üzeri çocuğa sahip olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özellikleri (n=446)

Özellikler	n	%
Anne Yaşı (Min=26, Max=51)		
≤35 yaş	238	53.4
>35 yaş	208	46.6
Anne Eğitim Durumu		
İlkokul	153	34.3
Ortaokul	101	22.6
Lise	119	26.7
Üniversite ve üstü	73	16.4
Annenin Çalışma Durumu		
Çalışıyor	81	18.2
Çalışmıyor	365	81.8
Ekonomik Durum		
Düşük	78	17.5
Orta	272	61.0
Yüksek	96	21.5
Baba Eğitim Durumu		
İlkokul	65	14.6
Ortaokul	97	21.7
Lise	157	35.2
Üniversite ve üstü	127	28.5
Çocuk Yaşı		
6-8 yaş	227	50.9
9-11 yaş	219	49.1
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	224	50.2
Erkek	222	49.8
Çocuk Sayısı		
1 çocuk	32	7.2
2 çocuk	111	24.9
≥3 çocuk	303	67.9

Annelerin %74.2'si çocuğunun yemek yerken televizyon ya da diğer cihazları izlediği/kullandığını, %66.6'sı ise ekran kullanımı ile ilgili (cep telefonu, televizyon, tablet, bilgisayar vb.) aile içi kuralların olduğunu ifade etmiştir. Annelerin %44.8'i çocuğun en sık kullandığı görsel

medya araçlarının akıllı telefon/cep telefonu olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılan annelerin % 55.2'si çocuğunun ekran karşısında 1-3 saat vakit geçirdiğini ifade ederken, %39.9'u ise çocuğunun hastalık sürecindeyken ekran karşısında 1 saatten az vakit geçirdiğini belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Çocukların ekranla ilgili bazı özellikleri (n=446)

Özellikler	n	%
Çocuğun yemek yerken televizyon ya da diğerk cihazları izleme/kullanma durumu		
Evet	331	74.2
Hayır	115	25.8
Ekran kullanımını ile ilgili (cep telefonu, televizyon, tablet, bilgisayar vb.) aile içi kuralların olma durumu		
Evet	297	66.6
Hayır	149	33.4
Çocuğun en sık kullandığı görsel medya araçları		
Televizyon	91	20.4
Akıllı telefon/cep telefonu	200	44.8
Tablet	113	25.3
Bilgisayar/Dizüstü Bilgisayar	30	6.7
Playstation	10	2.2
Elde taşınabilir video oyun cihazı	2	0.4
Çocuğun ekran karşısında vakit geçirme süresi		
1 saatten az	78	17.5
1-3 saat	246	55.2
3 saatten fazla	122	27.4
Çocuğun hastalık sürecindeyken ekran karşısında vakit geçirme süresi		
1 saatten az	178	39.9
1-3 saat	170	38.1
3 saatten fazla	98	22.0

“Problemlı Medya Kullanım Ölçeği” puan ortalaması 2.69±1.06 bulunmuştur. “Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği” toplam puan ortalaması 47.91±6.17 olarak hesaplanmış olup “Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama” alt boyut puan ortalaması 22.17±4.66, “Dijital Medya Risklerinden Koruma” alt boyut puan ortalaması ise 25.73±3.67 bulunmuştur. Ayrıca çalışmamızda kullandığımız ölçeklerin Cronbach Alfa değerleri de hesaplanmıştır. “Problemlı Medya Kullanım

Ölçeği” Cronbach Alfa katsayısı 0.94 olarak bulunmuştur. “Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği” Cronbach Alfa katsayısı 0.74 olup “Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama” alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı 0.80 ve “Dijital Medya Risklerinden Koruma” alt boyutu için Cronbach Alfa katsayısı 0.78 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Problemlı medya kullanım ölçeği ile dijital ebeveynlik tutum ölçeği ve alt boyutlarının toplam puan ortalamaları- Cronbach alfa kat sayıları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Alınan Değerler (Min-Max)	Ort±SS	Cronbach Alfa	
Problemlı Medya Kullanım Ölçeği	1-5	2.69±1.06	0.940	
Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği	27-60	47.91±6.17	0.749	
Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Alt Boyutları				
Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Alt Boyutları	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	6-30	22.17±4.66	0.800
Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Alt Boyutları	Dijital Medya Risklerinden Koruma	14-30	25.73±3.67	0.781

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; Min: Minimum; Max: Maximum

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ile tanıtıcı özellikler karşılaştırıldığında; 35 yaş üzeri annelerin çocuklarının, 35 yaş ve altı annelerin çocuklarına göre (sırasıyla 2.84±1.09 ve 2.55±1.02, p=0.004), çalışmayan annelerin çocuklarının çalışan anne çocuklarına göre (sırasıyla 2.75±1.05 ve 2.40±1.07, p=0.008), 9-11 yaş arası çocukların 6-8 yaş arası çocuklara göre (sırasıyla 2.88±1.08 ve 2.51±1.00, p<0.001) ve erkek çocukların kız çocuklara göre (sırasıyla 2.83±1.06 ve 2.54±1.03, p=0.004) daha yüksek problemlili medya kullanım puanlarının olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Annelerin eğitim durumu ile çocukların problemlili medya kullanım puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0.001). Üniversite mezunu annelere göre çocuklarının problemlili medya kullanım puanları lise, ortaokul ve ilkokul mezunu annelerin çocuklarından (sırasıyla 2.19±0.95, 2.66±0.97, 2.91±1.03 ve 2.80±1.12) istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur (Tablo 4).

Ekonomik durum ile çocukların problemlili medya kullanım puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.007). Ekonomik durumu yüksek olan annelere göre çocuklarının problemlili medya kullanım puanları, ekonomik durumu orta ve düşük olan annelerin çocuklarından (sırasıyla 2.51±1.09, 2.66±1.02 ve 3.01±1.09) istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur (Tablo 4).

Baba eğitim durumu ile çocukların problemlili medya kullanım puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0.001). Annelerin bakış açısına göre, babaları üniversite mezunu olan çocukların problemlili medya kullanım puanları, babaları lise, ortaokul ve ilkokul mezunu olan çocukların puanlarından (sırasıyla 2.28±0.95, 2.74±0.99, 3.00±1.17 ve 2.89±1.03) istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur (Tablo 4).

Çocuk sayısı ile çocukların problemlili medya kullanım puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0.001). Üç ve daha fazla çocuğa sahip annelere göre çocuklarının problemlili medya kullanım puanları, bir ve iki çocuğa sahip annelerin çocuklarından (sırasıyla 2.84±1.04, 2.21±1.08 ve 2.40±1.01) istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (Tablo 1).

Annelerin eğitim durumuna göre Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde; eğitim durumu ile Dijital Ebeveynlik Tutumu Ölçeği toplam puanı ve Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

tespit edilmiştir (p<0.001). Üniversite mezunu annelerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama alt boyut puanları, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu annelerden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyutları ile tanıtıcı özellikler karşılaştırıldığında; çalışan annelerin çalışmayan annelere göre Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği puanları (sırasıyla 49.93±6.14 ve 47.46±6.09, p=0.001) ve Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyutu puanları (sırasıyla 23.60±5.07 ve 21.86±4.51, p=0.002) anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Ekonomik duruma göre Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde; ekonomik durum ile Dijital Ebeveynlik Tutumu Ölçeği toplam puanı (p=0.001) ve Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyutu (p=0.004) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ekonomik durumu düşük olan annelerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama alt boyut puanları, ekonomik durumu orta ve yüksek olan annelere göre anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Baba eğitim durumu ile annelerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde; baba eğitim durumu ile annelerin Dijital Ebeveynlik Tutumu Ölçeği toplam puanı ve Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.001). Üniversite mezunu eşi olan annelerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama alt boyut puanları lise, ortaokul ve ilkokul mezunu eşi olan annelerden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Çocuk sayısı ile Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları karşılaştırıldığında; üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyut puanı, bir ve iki çocuğu olan annelerden istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur (sırasıyla 21.76±4.65, 23.56±4.42 ve 22.90±4.62, p=0.019). Ayrıca anne yaşı, çocuk yaşı ve çocuğun cinsiyeti ile Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Tanıtıcı özellikler ile problemlı medya kullanımı ölçeği ve dijital ebeveynlik tutum ölçeği alt boyutlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=446)

Özellikler	Problemlı Medya Kullanım Ölçeği		Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları					
	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam		Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Alt Boyutu		Dijital Medya Risklerinden Koruma Alt Boyutu	
			Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri
Anne Yaşı								
≤35 yaş	2.55±1.02	t=-2.859	48.03±6.04	t=0.451	22.32±4.64	t=0.709	25.71±3.61	t=-0.142
>35 yaş	2.84±1.09	p=0.004*	47.76±6.33	p=0.652	22.00±4.68	p=0.479	25.75±3.75	p=0.887
Anne Eğitim Durumu								
İlkokul	2.80±1.12 ^a	F=7.855	46.35±6.14 ^a	F=6.120	20.94±4.56 ^a	F=6.400	25.41±3.76	F=0.932
Ortaokul	2.91±1.03 ^a	p<0.001*	47.97±5.82 ^{a,b}	p<0.001*	22.30±4.51 ^{a,b}	p<0.001*	25.66±3.56	p=0.425
Lise	2.66±0.97 ^a		48.80±5.84 ^b		22.90±4.35 ^b		25.89±3.61	
Üniversite ve üstü	2.19±0.95 ^b		49.61±6.58 ^b		23.38±5.02 ^b		26.23±3.73	
Annenin Çalışma Durumu								
Çalışıyor	2.40±1.07	t=-2.682	49.93±6.14	t=3.304	23.60±5.07	t=3.076	26.33±3.62	t=1.628
Çalışmıyor	2.75±1.05	p=0.008*	47.46±6.09	p=0.001*	21.86±4.51	p=0.002*	25.60±3.67	p=0.104
Ekonomik Durum								
Düşük	3.01±1.09 ^a	F=5.010	49.73±5.17 ^a	F=7.079	23.16±4.21 ^a	F=5.488	26.56±3.00	F=2.701
Orta	2.66±1.02 ^b	p=0.007*	47.07±6.46 ^b	p=0.001*	21.59±4.66 ^b	p=0.004*	25.47±3.80	p=0.068
Yüksek	2.51±1.09 ^b		48.80±5.65 ^{a,b}		23.01±4.79 ^c		25.79±3.74	

Tablo 4'ün devamı. Tanıtıcı özellikler ile problemlı medya kullanımı ölçeği ve dijital ebeveynlik tutum ölçeği alt boyutlarının puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=446)

Özellikler	Problemlı Medya Kullanım Ölçeği		Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları					
	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam		Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Alt Boyutu		Dijital Medya Risklerinden Koruma Alt Boyutu	
			Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri	Ort±SS	Test istatistiği ve p değeri
Baba Eğitim Durumu								
İlkokul	2.89±1.03 ^a	F=10.608	46.13±7.04 ^a	F=7.557	20.72±4.61 ^a	F=9.508	25.41±4.12	F=0.549
Ortaokul	3.00±1.17 ^a	p<0.001*	46.52±6.45 ^a	p<0.001*	21.05±4.95 ^a	p<0.001*	25.47±3.69	p=0.649
Lise	2.74±0.99 ^a		48.00±5.37 ^{a,b}		22.17±4.19 ^a		25.82±3.55	
Üniversite ve üstü	2.28±0.95 ^b		49.76±5.94 ^b		23.77±4.55 ^b		25.98±3.58	
Çocuk Yaşı								
6-8 yaş	2.51±1.00	t=-3.708	48.09±6.19	t=0.634	22.37±4.65	t=0.910	25.71±3.50	t=-0.088
9-11 yaş	2.88±1.08	p<0.001*	47.72±6.16	p=0.526	21.97±4.67	p=0.363	25.74±3.85	p=0.930
Çocuğun Cinsiyeti								
Kız	2.54±1.03	t=-2.900	48.02±6.25	t=0.400	22.45±4.72	t=1.246	25.57±3.65	t=-0.908
Erkek	2.83±1.06	p=0.004*	47.79±6.10	p=0.689	21.90±4.58	p=0.213	25.89±3.69	p=0.365
Çocuk Sayısı								
1 çocuk	2.21±1.08 ^a	F=11.025	48.56±6.89	F=1.241	23.56±4.42 ^a	F=3.983	25.00±4.31	F=0.747
2 çocuk	2.40±1.01 ^a	p<0.001*	48.58±6.11	p=0.290	22.90±4.62 ^a	p=0.019*	25.68±3.46	p=0.474
≥3 çocuk	2.84±1.04 ^b		47.59±6.11		21.76±4.65 ^b		25.82±3.68	

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; t: independent t test; F: tek yönlü varyans analizi (ANOVA); *p<0.05; Farklı üst simgeler (^{a,b,c}) taşıyan değerler, Post hoc analizine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Aynı harfi taşıyan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

“Problemlı Medya Kullanım Ölçeği” ile “Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği”nin alt boyutlarından biri olan “Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama” arasında zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı negatif ilişki bulunmuştur. “Problemlı Medya Kullanım Ölçeği” ile “Dijital Ebeveynlik

Tutum Ölçeği”nin alt boyutlarından diğeri olan “Dijital Medya Risklerinden Koruma” arasında zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Problemlı medya kullanım ölçeği ile dijital ebeveynlik tutum ölçeği arasındaki ilişki

Ölçekler ve Alt Boyutları		Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları		
		Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Toplam	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Alt Boyutu	Dijital Medya Risklerinden Koruma Alt Boyutu
Problemlı Medya Kullanım Ölçeği	r	-0.091	-0.239**	0.151**
	p	0.055	<0.001	0.001

r: Pearson korelasyon katsayısı; **Korelasyon, 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tartışma

Teknolojik cihazların ve internetin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte sunulan imkanlara ulaşmanın kolaylığı, insanları bir süre sonra bu cihazları ve interneti kullanmaya iten bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶ Her yaş grubundan pek çok insan, interneti-iletişim teknolojilerini, dijital cihazları ve sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır.² Çocukların iletişim/medya araçlarını problem olarak görülebilecek boyutlarda kullanılması son zamanlarda bazı çalışmalara konu olmuştur.^{24,27,28} Yapılan bir çalışmada, ebeveyn yaşı arttıkça çocuklarının problemlı medya kullanım düzeylerinin arttığı ifade edilmektedir.²⁹ Literatürdeki bu bilgi ile benzerlik gösteren çalışmamızda, 35 yaş ve üzeri annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, anne yaşı arttıkça annenin çocuğa harcadığı enerjinin ve çocuğun medya kullanımına müdahalesinin azalmış olması ile açıklanabilir.

Literatürde bazı çalışmalarda anne ve babanın eğitim düzeyinin, çocuğun problemlı medya kullanımını etkilemediği saptanmıştır.^{30,31,32} Ancak Çelik ve ark.³³ tarafından yapılan çalışmada, ebeveynin eğitim durumu yükseldikçe çocuklarda ekran kullanım süresinin düştüğü gözlemlenmiştir. Başka bir çalışmada ise

eğitim düzeyi lisans ve üstü olan annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyi daha yüksek bulunmuştur.²⁴ Çalışmamızda, üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip anne ve babaların çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Çalışmamız açısından bu bulgu ele alındığında, annenin ve babanın eğitim düzeyinin çocukların problemlı medya kullanımında önemli bir kriter olduğunu göstermektedir. Nitekim bu durumun, yüksek eğitim düzeyine sahip anne ve babaların görsel medyanın zararları ve kontrollü kullanımı gibi konularda bilinçli olmaları ve çocuklarına gerekli duyarlı yaklaşımı göstermeleri ile ilişkili olduğu düşünülebilir.

Yalçın ve ark.²⁴ yapmış olduğu çalışmada, herhangi bir işte çalışan annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde başka bir çalışmada, çalışan annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.³⁴ Bazı çalışmalarda ise annenin çalışma durumunun çocuğun problemlı medya kullanımını etkilemediği bulunmuştur.^{29,31} Literatürün aksine çalışmamızda, herhangi bir işte çalışan annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Çalışmamızdaki bu bulgu, çalışan annelerin

problemlı medya kullanımı hakkında farkındalıklarının fazla olması, çocuğunun sürekli yanında olamamasından dolayı medya kullanımı konusunda dikkatli olması ve bununla birlikte araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeyinin yüksek olması ile ilişkilendirilebilir.

Beadini³⁰ ve Furuncu³⁵ yapmış oldukları çalışmalarda, ekonomik durumun düşük ya da yüksek olmasının çocukların problemlı medya kullanım durumunu etkilemediğini tespit etmiştir. Çalışmamızda ise ekonomik durumu yüksek olan annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Algılanan ekonomik durum ile çocukların problemlı medya kullanımı, mevcut çalışma tasarımı ve bulgularla bir sebebe bağlamak yetersiz kalacağı için gelecekte yapılacak çalışmalarda ekonomik durum ile problemlı medya kullanımı arasındaki neden-sonuç ilişkisinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Çocuklar ve gençler zamanlarının çoğunda medya kullanabilmektedir. Yapılan bir çalışmada, çocukların yaşı büyüdükçe ekran süresinin arttığı ifade edilmektedir.³³ Furuncu³⁵ tarafından 4-5 yaş, 6-8 yaş ve 9-11 yaş grubu çocuklarla yapılan çalışmada, 9-11 yaş grubu çocukların en yüksek medya kullanım düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Çalışmamızda, 9-11 yaş arası çocukların problemlı medya kullanım düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, son yıllardaki online eğitim ortamının etkisi düşünüldüğünde dijital araçlarla geçirilen zamanın artmış olması ve çocuk yaşı büyüdükçe çocuğun bağımsız işlevlerinin artmış olması ile açıklanabilir. Nitekim çalışmalarda çocukların yaşları büyüdükçe telefon, tablet gibi teknolojik araçları kullanma oranlarının arttığı bildirilmektedir.^{36,37}

Literatürde erkek çocukların problemlı medya kullanım düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu ifade eden birçok çalışma bulunmaktadır.^{28-30,32,34,35,38} Benzer şekilde çalışmamızda erkek çocukların problemlı medya kullanım düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Çalışmamızda cinsiyetler arasındaki problemlı medya kullanım düzeyindeki farklılığın, erkek çocukların riskli ve problemlı internet

kullanımlarından kaynaklı olabileceği varsayılmaktadır. Nitekim yaş grubu olarak çalışmamızla paralellik gösteren bir çalışmada, erkeklerin riskli internet kullanım oranlarının kızlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.³⁹ Cinsiyetin problemlı internet kullanımına etkisi ile ilgili bir meta-analizde adolesan erkeklerin problemlı internet kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.⁴⁰

Çocuk sayısı değişkeni ile problemlı medya kullanımını karşılaştıran çalışmalarda incelendiğinde, çocuk sayısı ile problemlı medya kullanımı arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.^{29,30,32,34} Çalışmamızda ise üç ve daha fazla çocuğa sahip annelerin çocuklarının problemlı medya kullanım düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Problemlı medya kullanım düzeyinin yüksek çıkması, çocuk sayısının fazla olması nedeniyle annenin kontrolünün azalmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Dijitalleşen dünyada, ebeveynlerin dijital olanakların ve oluşabilecek risklerin farkında olmasını gerektirir.²³ Burada bazı değişkenler açısından dijital ebeveynlik tutumunu incelemek faydalı olacaktır. Yaş değişkeni ile dijital ebeveynlik tutumunu karşılaştıran çalışmalarda incelendiğinde, ebeveyn yaşının dijital ebeveynlik tutumunu etkileyen bir parametre olmadığı sonucuna varan bazı çalışmalarda bulunmuştur.^{41,42} Çalışmamızda da dijital ebeveynlik tutumu ve anne yaşı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışmadaki bu bulgu, diğer çalışmalarda paralellik göstermektedir.

Kopuz ve ark.⁴³ yapmış oldukları çalışmada, ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça dijital ebeveynlik tutum puanlarının arttığını belirtmiştir. Benzer şekilde, lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin dijital medyanın etkili kullanımını daha fazla onayladıklarını ifade eden çalışmalarda bulunmuştur.^{41,44} Çalışmamızda, üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip anne ve babaların dijital ebeveynlik ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları daha yüksek bulunmuştur. Buradan yola çıkarak ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, anne ve babaların dijital ebeveynlik ve dijital medyanın etkili

kullanımını onaylamaya yönelik tutumlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Bu durum eğitim düzeyi yüksek olan anne ve babaların dijital medya, dijital okuryazarlık gibi teknolojik konular hakkında daha bilinçli olmaları ile açıklanabilir.

Literatürde annelerin çalışma durumu ile dijital ebeveynlik durumlarını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmamızda, çalışan annelerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları daha yüksek bulunmuştur. Çalışan annelerde dijital ebeveynlik tutumunu; annenin eğitim durumu, çalıştığı ortam, bilgi birikimi, dijital ebeveynlik hakkındaki ilgisi gibi çeşitli faktörler etkileyebilir. Çalışan annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile ilgili yapılacak çalışmalarla bu durumun netleştirilmesi gerekmektedir.

Yapılan bir çalışmada, ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunmadığı ifade edilmektedir.⁴⁴ Çalışmamızda ise ekonomik durumu düşük olan annelerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun annelerin ekonomik durumları nedeniyle dijital medyaya erişim olanaklarının sınırlı olmasından kaynaklı olabileceği varsayılmaktadır.

Yapılan bir çalışmada, tek çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocukları için dijital medyanın etkili kullanımını daha fazla onayladıkları saptanmıştır.⁴¹ Başka bir çalışmada ise çocuk sayısına göre dijital ebeveynlik tutumunun farklılaşmadığı ifade edilmiştir.⁴² Çalışmamızda, tek çocuğa sahip annelerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları daha yüksek bulunmuştur. Çeşitli örneklem gruplarıyla yapılacak çalışmalarda, bu durumun karşılaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalışmamızda, çocukların ekran maruziyeti ile ilgili bazı özellikleri, annelerin bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışmamızda, annelerin çoğunluğu, çocuklarının yemek yerken televizyon ya da diğer cihazları izlediğini/kullandığını ifade etmiştir. Yapılan

bir çalışmada, araştırma kapsamındaki çocukların yaklaşık yarısının yemek yerken televizyon seyrettiği tespit edilmiştir.⁴⁵ Diğer bir çalışmada, çocukların yarısından fazlasının yemek sırasında ekrana maruz kaldığı saptanmıştır.⁴⁶ Yapılan başka bir çalışmada ise ebeveynlerin yarısından fazlası çocuklarının, yemek yerken ekran karşısında olduğunu belirtmiştir.³³ Amerikan Pediatri Akademisi yemek sırasında dijital araçların kullanılmamasını önermektedir.⁷ Ancak çalışma sonuçlarına baktığımızda, çocukların yemek yerken dahi görsel medya araçlarını kullanmaya devam ettiği görülmektedir.

Son yıllarda teknolojideki gelişmeler, çocukların elektronik cihazları kullanarak geçirdikleri sürenin her geçen gün artmasına neden olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü ve Amerikan Pediatri Akademisi dijital medya kullanımına ilişkin genellikle 2 ile 5 yaş arası çocukların hareketsiz ekran süresini günde maksimum bir saatten fazla olmamasını ve daha büyük çocuklar için tutarlı ve aileye özgü sınırlar konulmasını önermektedir.^{7,47} TÜİK verilerine göre 6-15 yaş grubu çocuklar, günde yaklaşık 3 saat sosyal medyada vakit geçirmektedir.⁴⁸ Yapılan bir çalışmada, çocukların gün içinde çevrimiçi ders dışında 2 saatini televizyon, bilgisayar, tablet, akıllı telefon veya oyun konsolu başında geçirdiklerini belirtmiştir.³⁸ Başka bir çalışmada, çocukların dijital oyun oynama süreleri arttıkça problemlı medya kullanımlarının arttığı ifade edilmektedir.²⁸ Çalışmamızda ise annelerin %55.2'si çocuklarının 1-3 saat ekran karşısında vakit geçirdiğini, %39.9'u ise çocuğun hasta olduğu durumlarda, ekran karşısında geçirdiği sürenin 1 saatten az olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak çocukların ekran maruziyetinin değişkenlik gösterdiği ancak hastalık sürecinde ekran maruziyetinin azaldığı söylenebilir.

Çocuklarda ve ebeveynlerde medya kullanımı ve tutumlarının ele alındığı bir raporun 2022 verilerinde, 3-17 yaş arası çocukların çoğunlukla cep telefonları (%69) ve tabletler (%64) aracılığıyla çevrimiçi olduğu belirtilmektedir.⁴⁹ Çalışmamızda, annelerin %44.8'i çocuğunun en sık kullandığı görsel medya araçlarının, akıllı telefon/cep telefonu olduğunu ifade etmiştir. Günümüzde akıllı telefon kullanımının

artmış olması nedeniyle çocukların akıllı telefona ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Nitekim bu durum günümüz koşullarında beklendik bir bulgudur.

Ekran kullanımı ile ilgili aile içi alınan kararlar ekran maruziyetini azaltan önemli bir yaklaşımdır. Yapılan bir çalışmada, ebeveynlerden %88,9'u ekran konusunda aile içi kurallarının olduğunu belirtmiştir.³³ Bazı çalışmalarda daha az ekran kullanımı, kuralların varlığı ile ilişkilendirilmiştir.^{50,51} Çalışmamızda, annelerin %66.6 ekran ile ilgili aile içi kuralların olduğunu ifade etmiştir. Amerikan Pediatri Akademisi dijital araçların kullanımının aile için kurallarla sınırlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁷ Bu bulgu, literatür ile paralellik göstermektedir.

Ebeveynlerin dijital ekranlara karşı olan tutum ve davranışları çocukların dijital araçlara yönelik tutumunu etkilemektedir.²² Çalışmamızda, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği toplam puanı 47.91 ± 6.17 olarak hesaplanmıştır. Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama alt boyut toplam puanı 22.17 ± 4.66 , Dijital Medya Risklerinden Koruma toplam puanı ise 25.73 ± 3.67 olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak çalışmamıza katılan annelerin dijital ebeveynlik tutumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Problemlı medya kullanım düzeyi 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Çalışmamızda, Problemlı Medya Kullanım Ölçeği puan ortalaması 2.69 ± 1.06 bulunmuş olup çocukların problemlı medya kullanımı orta düzeydedir. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Aslan⁵² yapmış olduğu çalışmada, problemlı medya kullanım ölçeği puan ortalaması $2.25 \pm 1,05$ bulunmuştur. COVID-19 pandemisinde çocuklarda problemlı medya kullanımı ile ilgili bir çalışmada, problemlı medya kullanım ölçeği puan ortalaması $2,20 \pm 0,97$ bulunmuştur.³⁸ Çalışmamızda, problemlı medya kullanımı ile ebeveynlerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ile negatif yönlü, dijital medya risklerinden koruma ile pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Buradan hareketle, problemlı medya kullanım düzeyi arttıkça dijital medyanın etkili kullanımını onaylamaya yönelik tutum

azalmakta, problemlı medya kullanım düzeyi arttıkça dijital medya risklerinden korumaya yönelik tutum artmaktadır. Problemlı medya kullanımının çalışmamızda orta düzeyde kalması açısından bu verilerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, annelerin bakış açısıyla çocuklarının problemlı medya kullanımını ölçmesi ve dijital ebeveynlik tutumlarının ortaya konması açısından oldukça önemlidir. Annelerin bakış açısıyla bazı değerlendirmeler yapmış olduğumuz çalışmamızda, çocukların çoğunun yemek yerken televizyon ya da diğer cihazları izlediği/kullandığı sonucuna varılmıştır. Annelerin yarısından fazlasının ekran kullanımı ile ilgili aile içi kurallar koyduğu saptanmıştır. Çocukların en çok kullandığı dijital cihazın akıllı telefon/cep telefonu olduğu belirlenmiştir. Çocukların ekran maruziyetinin değişkenlik gösterdiği ancak hastalık sürecinde ekran maruziyetinin azaldığı tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları, çocukların problemlı medya kullanım düzeyi arttıkça annelerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumunun azalmakta ve dijital medya risklerinden koruma tutumunun artmakta olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ve geliştirilecek politikalara kaynak sağlayabilir.

Çocukların dijital medyanın zararlarından ve risklerinden korunması ve dijital çağda medyanın etkili kullanımının sağlanması için ailelere büyük rol düşmektedir. Teknolojinin geliştiği, dijital cihazların kullanımının arttığı bu dönemde annelerin dijital ebeveynlik tutumları, çocukların dijital medyaya olan ilgisine yön vermektedir. Çocuklar ve aileleri için farkındalık oluşturacak girişimlere ihtiyaç vardır. Bu anlamda çocuk ve ebeveynlerini kapsayan proje ve çalışmaların yürütülmesi, ailelere yönelik eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Çocukların ekran karşısında geçirdikleri sürelerin kontrollü olması, aile içi kuralların konulması için eğitim programları planlanmalıdır. Aile üyelerini ve çocukları kapsayan daha farklı örneklem

grupları ile farklı boyutları ele alan çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Annelerin medyayı problemlı şekilde kullanması, çocukları olumsuz etkileyebileceği düşünöldüğünde annelerin problemlı medya kullanımının sorgulanmamış olması çalışmanın sınırlılığıdır. Çalışan annelerin, çalışma sürelerinde çocukla ilgilenen kişilerin kimler olduğunun sorgulanmamış olması çalışmanın diğer sınırlılığıdır. Ayrıca karıştııcı nitelikteki bazı faktörlerin kontrol altına alınmamış olması çalışmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırmanın hastane ortamında yapılmış olması nedeniyle toplumu temsil etme gücü düşük olabilir.

Yazar katkıları: KA: Fikir, Tasarım, Etik kurul onayı ve kurum izni alınması, Veri toplama ve işleme, Analiz ve Yorum, Literatür tarama, Makale Yazımı, Eleştirel değerlendirme, Denetim; EB: Fikir, Tasarım, Etik kurul onayı ve kurum izni alınması, Veri toplama ve işleme, Literatür tarama, Makale Yazımı, Eleştirel değerlendirme.

Mali destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür: Çalışmaya katılan tüm annelere ve çocuklarına, çalışmanın yapılabilmesi için kurum izni veren İl Sağlık Müdürlüğüne teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Erol V. Sosyal medyanın Türk aile yapısına etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2022;24(43):1127-1139.
2. Karaboğa MT. Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2019;14(20):2040-2073. doi: 10.26466/opus.601942
3. Söğüt F. Dijital ebeveynlerin dijital oyunlar ve şiddet ilişkisine yönelik algıları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 2020;(51):79-100.
4. Yılmaz D, Güney R. Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2021;14(4):486-494. doi:10.46483/deuhfed.829839
5. Lauricella AR, Wartella E, Rideout VJ. Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *J Appl Dev Psychol*. 2015;36:11-17. doi:10.1016/j.appdev.2014.12.001
6. Hill D, Ameenuddin N, Chassiakos YLR, et al. Media use in school-aged children and adolescents. *Pediatrics*. 2016;138(5):e20162592. doi: 10.1542/peds.2016-2592
7. Hill D, Ameenuddin N, Reid Chassiakos Y, et al. Media and young minds. *Pediatrics*. 2016;138(5):e20162591. doi:10.1542/peds.2016-2591
8. Gül I, Özgür H. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile ailelerin dijital ebeveynlik farkındalıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*. 2023;13(3):2032-2071. doi: 10.24315/tred.1325214
9. Raju V, Sharma A, Shah R, et al. Problematic screen media use in children and adolescents attending child and adolescent psychiatric services in a tertiary care center in North India. *Indian J Psychiatry*. 2023;65(1):83-89. doi:10.4103/indianjpsychiatry.indianjpsychiatry_182_22
10. Mustuloğlu Ş, Tezol Ö. Problematic media use is associated with poor oral health in Turkish school-age children: a pilot cross-sectional study. *BMC Oral Health*. 2023;23(1):529. doi: 10.1186/s12903-023-03238-x
11. Shannon H, Bush K, Villeneuve PJ, et al. Problematic social media use in adolescents and young adults: systematic review and meta-analysis. *JMIR Ment Health*. 2022;9(4): e33450. doi: 10.2196/33450
12. Korkmaz Z, Çiçek İ, Yıldırım M, Ünsal F. Sosyal medya bağımlılığı ve uyku kalitesi arasındaki ilişki: Sanal dünyanın ergenler üzerindeki etkisi. *Yaşadıkça Eğitim*. 2023;37(3):844-856. doi:10.33308/26674874.2023373654
13. Durak ÖG, Ünal Ş, Erdoğan A, Bal F. Lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımı ile saldırgan davranışların ilişkisi: Özel Ahmet Şimşek Anadolu Lisesi örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*. 2018;53(1):217-228. doi:10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.03.875

14. Babacan Gümüş A, Şıpkın S, Tuna A, Keskin G. Üniversite öğrencilerinde problemlı internet kullanımı, şiddet eğilimi ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2015;14(6):460-467. doi:10.5455/pmb.1-1433229022
15. Kumcağız H, Özdemir TY, Demir Y. Ergenlerde sosyal medya kullanımının akademik başarı ve arkadaşlık ilişkilerine etkisi. *Int J Soc Sci Res*. 2019;8(2):1-17.
16. Furuncu C, Öztürk E. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği Türkçe formunun geçerlik güvenilirlik çalışması: Çocuklarda ekran bağımlılığı ölçeği ebeveyn formu. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 2020;4(3):535-566. doi: 10.24130/eccdjecs.1967202043237
17. Gökel Ö. Teknoloji bağımlılığının çeşitli yaş gruplarındaki çocuklara etkileri hakkındaki ebeveyn görüşleri. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*. 2020;2(1):41-47. doi: 10.35365/ctjpp.20.2.6
18. Sönmezer Z, Balcıoğlu BA. Dijital Medya ve Ekran Emanet Edilen çocuklar. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*. 2023;9(33):54-70. doi: 10.5281/zenodo.8339914
19. Kanbur BN. Görsel medyanın ve subliminal mesajların çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;(10):94-106. doi: 10.38079/igusabder.665516
20. Yılmaz D, Güney R. Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2021;14(4):486-494. doi: 10.46483/deuhfed.829839
21. Stearns PN. Modern History of Parenting. İçinde: Bornstein MC, ed. *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting*. 3rd Edition. Routledge; 2019:320-348.
22. İnan Kaya G, Mutlu Bayraktar D, Yılmaz Ö. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2018;46:149-173. doi:10.21764/mauefd.390626
23. Zeybekoğlu Akbaş Ö, Dursun C. Teknolojinin aileye etkisi: Değişen ailenin dijital ebeveyn ve çocukları. *Turkish Studies-Social Sciences*. 2020;15(4):2245-2265. doi:10.29228/TurkishStudies.43395
24. Yalçın A, İnan Alver E, Yalçın S. İlkokul Öğrencilerinde Problemlı Medya Kullanımının, Annenin Demografik Özellikleriyle ve Evde Medya Kullanımına İlişkin Kuralların Olup Olmamasıyla İlişkisi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*. 2022;9(89):2305-2319. doi:10.26450/jshsr.3335
25. Domoff SE, Harrison K, Gearhardt AN, Gentile DA, Lumeng JC, Miller AL. Development and validation of the Problematic Media Use Measure: A parent report measure of screen media "addiction" in children. *Psychol Pop Media Cult*. 2019;8(1):2-11. doi:10.1037/ppm0000163
26. Ünver H, Koç Z. Siber zorbalık ile problemlı internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2017;15(2):117-140.
27. Kroshus E, Tandon PS, Zhou C, Johnson AS, Steiner MK, Christakis DA. Problematic child media use during the COVID-19 pandemic. *Pediatrics*. 2022;150(3):e2021055190. doi:10.1542/peds.2021-055190
28. Mercan Uzun E, Bütün Kar E, Özdemir Y. Ebeveynlerin gözünden çocuklarının dijital oyun oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2023;25(1):9-22. doi: 10.17556/erziefd.1111846
29. Çom Aybal N. 4-11 Yaş Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Eğiliminin İncelenmesi ve Ebeveynlerin Ekran Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. İstanbul, Türkiye: Sağlık Bilimleri Üniversitesi; 2021.
30. Beadını İ. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problemlı Medya Kullanımları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Edirne, Türkiye: Trakya Üniversitesi; 2023.
31. Ereskici E. Dijital Ebeveynlik Farkındalığının İlkokul Çocuklarında Problemlı Medya Kullanımına Etkisi [Tıpta uzmanlık Tezi]. İstanbul, Türkiye: Sağlık Bilimleri Üniversitesi; 2023.
32. Kulu H. Çocuklarda Problemlı Medya Kullanımı ve Etkileyen Faktörler [Yüksek Lisans Tezi]. Şanlıurfa, Türkiye: Harran Üniversitesi; 2023.
33. Çelik E, Özer ZY, Özcan S. Okul öncesi çocukların ekran kullanım sürelerinin ebeveyn ekran kullanım alışkanlıkları ve aile işlevleri ile ilişkisi. *Cukurova Medical Journal*. 2021;46(1):343-351. doi:10.17826/cumj.780582
34. Arslan S. Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ve Çocuklarda Problemlı Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul, Türkiye: İstanbul Aydın Üniversitesi; 2022.

- 35.Furuncu C. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik Güvenirlık Çalışması: Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Ölçeği Ebeveyn Formu [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi; 2019.
- 36.Gökçe A, Arslan İ, Ülgen Öz S, ve ark. Yedi yaş altı çocuklarda mobil ekran maruziyeti. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*. 2021;54(2):188-193. doi: 10.20492/aeahd.543807
- 37.Bayzan Ş, Yıldırım Ö, Karakuş T, et al. Türkiye'deki Çocukların İnternet Kullanım Alışkanlıkları ve Dijital Okuryazarlık Becerileri Üzerine Bir Araştırma. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 2023;(13):1331-1364. doi:10.51531/korkutataturkiyat.1376739
- 38.Yıldız İ, Yıldız FT. Problematic media use and psychological adaptation in children in the COVID-19 pandemic: A descriptive cross-sectional study. *Arch Psychiatr Nurs*. 2023;44:46-51. doi: 10.1016/j.apnu.2023.04.002
- 39.Gökçearsan Ş, Seferoğlu SS. Ortaokul öğrencilerinin internet kullanım biçimleri: Riskli davranışlar ve fırsatlar. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2016;24(1):383-404.
40. Akbaş U, Ergin DA, Tatlı C. The effect of gender on problematic internet usage: A Meta-Analysis. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 2019;6(2):361-386. doi: 10.15805/addicta.2019.6.2.0064
- 41.Türkel N. Ebeveynlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyleri ile Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul, Türkiye: Üsküdar Üniversitesi; 2021.
- 42.Günaydın E. 12-17 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık Düzeyi ve Dijital Ebeveynlik Tutumu ile Çocuklarında İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul, Türkiye: Üsküdar Üniversitesi; 2021.
- 43.Kopuz T, Turgut YE, Aktı Aslan S. Dijital Ebeveynlik Tutumu ile Çocukların Güvenli İnternet Kullanımları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2022;(42):123-153. doi: 10.14520/adyusbd.1111996
- 44.Kuzu Jafari K. Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Zeka Düzeyleri ve Sosyal Becerileri ile Ailelerin Ebeveynlik ve Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Doktora tezi]. Bursa, Türkiye: Bursa Uludağ Üniversitesi; 2021.
- 45.Kadan G, Aral N. Okul öncesi dönem çocuklarının medya kullanım düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*. 2018; 2(2): 51-55.
- 46.Jusiené R, Urbonas V, Laurinaitytė I, et al. Screen use during meals among young children: Exploration of associated variables. *Medicina*. 2019;55(10):688. <https://doi.org/10.3390/medicina55100688>
- 47.World Health Organization. Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550536> 2 Nisan 2019'da basıldı. 3 Şubat 2024'de erişildi.
- 48.Türkiye İstatistik Kurumu. Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklar-da-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132> 22 Aralık 2021'de basıldı. 3 Şubat 2024'de erişildi.
- 49.Ofcom. Children and parents: Media use and attitudes report 2023. <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2023> 29 Mart 2023'de basıldı. 3 Şubat 2024'de erişildi.
- 50.Ramirez ER, Norman GJ, Rosenberg DE, et al. Adolescent screen time and rules to limit screen time in the home. *Journal of Adolescent Health*. 2011;48(4):379-385. doi:10.1016/j.jadohealth.2010.07.013
- 51.Bjelland M, Soenens B, Bere E, et al. Associations between parental rules, style of communication and children's screen time. *BMC Public Health*. 2015;15:1002 (2015). doi:10.1186/s12889-015-2337-6
- 52.Arslan OK. 4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklarda Problemlı Medya Kullanımı ile Duygu Dışavurumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul, Türkiye: Üsküdar Üniversitesi; 2023.